

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İMPARATORLUĞU VE 1915 OLAYLARI HAKKINDA TARAFLI BİR ANLATIM

AVİM

Bu metin ilk olarak AVİM tarafından 11 Ekim 2024te yayınlanan [İngilizce bir makalenin](#) çevirisidir.

Oxford Üniversitesi'nden tarihçi Eugene Rogan, Amerikalı bir presbiteryen vaiz ve gazeteci olan Chris Hedges ile yakın zamanda yaptığı bir röportajda^[1] Birinci Dünya Savaşında Osmanlı İmparatorluğu ve 1915 Olayları hakkında son derece basite indirgenmiş ve taraflı bazı ifadelerde bulunmuştur.

Eugene Rogan'a göre Sultan II. Abdülhamit ... Bulgaristan'daki olaylardan [ötürü] ellerindeki kan nedeniyle Kızıl Sultan veya Kanlı Sultan lakabını almıştır. Rogan şüphesiz Bulgaristan diyerek İngiliz basınında daha sonradan "Bulgar Dehşeti" olarak adlandırılan, Bulgaristan'daki Nisan 1876 isyanının sert bir şekilde bastırılmasını kastetmiştir.

Bir Oxford Üniversitesi profesörünün gerçekleri doğru bir şekilde ortaya koymasını ve üzerinde uzmanlık iddia ettiği imparatorluğun tarihini doğru bir şekilde kavramasını beklemek haklı ve makul bir talep olacaktır. Ancak ne yazık ki Rogan'ın olayların kronolojisine olan hakimiyeti yetersiz görünmektedir. II. Abdülhamit'in Bulgaristan'da ellerine bulaştığı iddia edilen kan" nedeniyle "Kızıl Sultan" veya "Kanlı Sultan" lakabıyla anılması mümkün değildir. Zira II. Abdülhamit ancak 31 Ağustos 1876'da, yani Bulgaristan'daki Nisan 1876 İsyanı bastırıldıktan ve düzen sağlandıktan çok sonra tahta çıkmış ve padişah olmuştur.

Benzer şekilde yanıltıcı olan Rogan'ın genel seferberlik ve askere alınma ilan edildikten sonra "Ermenilerin yaşadıkları kasaba ve şehirlerdeki bu askerlik merkezlerine akın ettiği" ve iddiaya göre "bunu büyük sayılarda yaptıkları" yönündeki ifadesidir. Bu iddia Ermenilerin Osmanlı ordusuna katılma konusundaki yaygın isteksizliğine ve hoşnutsuzluğuna işaret eden Ermeni kaynakları tarafından bile yalanlanmaktadır. Sasun ve Zeytun gibi bazı bölgelerde Ermeniler askerlik hizmetine tamamen karşı gelmiş ve hatta askere alma memur ve subaylarına saldırıp, onları öldürmüşlerdir. Diğer bölgelerde ise hem savaş başlamadan önce ve hem de sonra kitlesel firarlar gerçekleşmiştir.

Dahası, Rogan genel seferberlik ilanının ardından ve Osmanlı'nın savaşa katılmasından çok önce, Ermenilerin özellikle Erzurum vilayetinden ve Bayezit sancağından toplu halde Rus tarafına firar ettikleri gerçeğini tamamen göz ardı etmektedir. Firar edenler daha sonra

çeteler halinde Rus ordusuna yardım etmek amacıyla Rus kuvvetlerine katılmışlardır. Bunlar arasında Osmanlı Meclisinde Erzurum mebusu olan Karekin Pastırmacıyan gibi önde gelen Osmanlı Ermeni şahsiyetleri de vardı. Kasım 1914te henüz daha savaşın ilk haftalarında Osmanlı topraklarına giren ve sivil halkı katleden, bölgedeki Müslüman nüfus arasında büyük can kayıplarına ve göçe neden olanlar bu çetelerdi. Bu gelişmeler kuşkusuz Osmanlı yöneticilerinin Ermeni askerlere ilişkin taşıdıkları güveni zedelemiştir. Rogan bunların hiçbirinden bahsetmemekte, Osmanlı Ordusundaki Ermenilerin ancak Sarıkamış Muharebesi ardından ve yalnızca bu muharebeden sonra gördükleri kötü muamelenin bir sonucu olarak firar etmeye başladıklarını iddia etmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, Ermeni askerlerinin toplu firarları ve Ermenilerin askere alınmaya karşı direnişi savaşın fiili başlangıcından ve Ermenilere yönelik olası herhangi bir kötü muamele veya ayrımcılığın gündeme gelmesinden çok önce başlamıştı.

Rogan'ın Osmanlı savaşına ilişkin anlatısı da benzer şekilde maddi hatalar, aşırı basite indirgemeler ve tek taraflı yaklaşımlardan mustarıptır. Rogan, Osmanlı İmparatorluğunun "doğrudan sıcak çatışmaya dönüşen" ilk cephelerinden birinin "Aralık 1914'ün sonundaki korkunç Sarıkamış Muharebesi" olduğunu iddia etmektedir. Daha önce benzer bir şekilde belirtildiği gibi, Birinci Dünya Savaşında Osmanlı İmparatorluğu hakkında uzmanlık iddia eden bir tarihçi için bu ciddi bir hatadır. Sadece Rus cephesinde bile Köprüköy, Azap ve Tutak muharebeleri olmak üzere üç büyük muharebe vardı. Bunlara ek olarak İngilizlerle Basrada ve İran sınırında da Ruslarla Kotur, Saray ve Başkale'de yaşanan çok sayıdaki muharebenin hepsi Sarıkamış Muharebesinden önce gerçekleşmiştir.

Benzeri bir şekilde, Rogan Osmanlı Üçüncü Ordusunun "en güçlü" Osmanlı kara ordusu olduğunu belirtmiştir. Bu yine ciddi bir hatadır, çünkü en güçlü Osmanlı orduları Trakya'da, özellikle de Gelibolu Yarımadasında bulunmaktaydı ve bu ordular Osmanlı başkentini savunmaktaydı. Buna karşılık Osmanlı Üçüncü Ordusu daha az adama sahipti. Ayrıca uzun ve koruması zor ikmal hatlarına sahip olması nedeniyle yetersiz bir şekilde donatılmıştı ve birliklerin beslenmesi ve giyimi konusunda da sıkıntılar yaşamaktaydı. Ağustos 1914'ten itibaren gerçekleşen Ermeni askerlerinin toplu firarları ve bölgede faaliyet gösteren Ermeni silahlı grupları tarafından başlatılan periyodik şiddet ve sabotaj olayları nedeniyle bu ordunun kuvveti daha da zayıflamıştır.

Rogan'ın 1915 Ermeni olaylarına ilişkin anlatısı da benzer şekilde tek taraflı ve aşırı basitleştirilmiştir. Rogan, Mart ve Nisan 1915'te Doğu Anadolunun nüfusunu azaltma yönündeki sözde bir Osmanlı kararından bahsetmekte ve "bunun sadece bir imha politikası olarak varsayılabileceğini" iddia etmektedir. Savaşın erken aşamalarına ilişkin anlatımı gibi Rogan'ın Ermenilerin Suriye'ye sevk ve iskanı ile ilgili anlatısı da somut gerçeklerden ziyade varsayımlara dayanmaktadır. Bu süreçte Ermeni konvoylarına yardım ve koruma sağlamak için Osmanlı hükümetinin verdiği emir ve düzenlemelerin hiçbirinden bahsetmemektedir. Benzer şekilde, Ermeni kabilelerine saldırıldığında Osmanlı hükümetinin bu tür saldırılardan sorumlu olanları veya görevlerini ihmal edip başarısız olan yetkilileri cezalandırarak bunu önlemeye çalıştığını da tamamen göz ardı etmektedir. 1916 yılında, yani savaş devam ederken ve Osmanlıların hiçbir dış baskı altında olmadığı ve savaşın kaderi Osmanlıların lehine gibi görüldüğü bir dönemde, Osmanlı Devleti bu meseleyle ilgili olarak 1600'den fazla kişiyi mahkemeye çıkartmıştır.

Mahkemeye çıkarılanların 528'i güvenlik güçlerinin (asker ve polis) mensuplarıydı. Bu

personel arasında yüzbaşı, teğmenler, birinci ve ikinci teğmenler, jandarma bölük komutanları ve polis şefleri gibi yüksek rütbeli kişiler vardı. Yargılananlar arasında kaymakamlar, sağlık müdürleri, vergi tahsildarları, valiler, belediye başkanları, nahiye müdürleri, katipler, sevk memurları ve emlak ve tapu memurları gibi çeşitli kamu hizmetlilerini temsil eden 170 memur vardı. Sanıkların yaklaşık 1000'i ise sevk sırasında Ermeni konvoylarını yağmalayan ve saldıran haydutlar veya sıradan sivillerdi.

Sonuç olarak AVİM, Rogan'ın mülakatta çizdiği portreyi maddi yanıtlara dayanan ve oldukça taraflı bir anlatı olarak görmektedir. Rogan'ın mülakat boyunca verdiği ayrıntıların neredeyse tamamı tek taraflı, yanlış veya aşırı basite indirgenmiştir, ki bu da söz konusu anlatıyı güvenilirmez kılmaktadır.

[1] The Middle East's Roots Lie In the Fall of the Ottomans (w/ Eugene Rogan) | The Chris Hedges Report, *The Chris Hedges YouTube Channel*, YouTube kanalı, 29 Ağustos 2024, <https://youtu.be/f9SPEblcK2c?si=UtJzgUKTP8xteEnf>

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: AVİM, . 2026. "BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İMPARATORLUĞU VE 1915 OLAYLARI HAKKINDA TARAFLI BİR ANLATIM." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2024 / 47. Ekim 15. Erişim Haziran 28, 2026. <https://avim.org.tr/public/tr/Yorum/BIRINCI-DUNYA-SAVASI-NDA-OSMANLI-IMPARATORLUGU-VE-1915-OLAYLARI-HAKKINDA-TARAFLI-BIR-ANLATIM>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

@avimorgtr

<https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır